

Nr 80.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan.

(1:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Björck* och *Bror Nilsson* (I:235) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II:346), har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att köpmännen *Bernt Bergqvist* och *Torsten Bergqvist*, *Hillared*, må befrias från vidare betalningsskyldighet till kronan, som åligger dem enligt rådhusrättens i Borås i motionerna omförmälda utslag den 16 februari 1943, och att beloppet 36 732 kronor 10 öre avskrivs.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen I: 235.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *försvarets civilförvaltning* avgivit yttrande, vilket fogas såsom bilaga till utskottets utlåtande. (*Bilaga.*)

Utskottet. Vid övervägande av det i motionerna framförda yrkandet har utskottet ansett sig icke kunna på grundval av det material, som motionerna innehålla, och då — såsom *försvarets civilförvaltning* i sitt i ärendet avgivna yttrande även framhållit — ytterligare utredning är erforderlig för frågans bedömande, tillstyrka, att riksdagen medger befrielse från betalningsskyldighet i förevarande fall. Enligt utskottets mening är denna fråga därjämte av beskaffenhet, att Kungl. Maj:t bör i första hand pröva densamma. Utskottet avstyrker alltså motionerna.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 235 och II: 346 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 april 1950.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 77.

Bilaga.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom ämbetskrivelse den 25 februari 1950, hit inkommen den 1 mars 1950, har Kungl. Maj:t, på framställning av riksdagens statsutskott, anbefallt försvarets civilförvaltning att till utskottet senast den 11 mars 1950 avgiva utlåtande över två likalydande motioner, väckta, en i första kammaren, nr 235, och den andra i andra kammaren, nr 346, om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan.

Med anledning härav får civilförvaltningen anföra följande.

Av handlingarna i ärendet, som för indrivning av kronans fordran överlämnats till ämbetsverkets advokatfiskalskontor, framgår nedanstående.

Efter stämning, som den 11 november 1942 delgivits C. R. Bergqvist, handelsbolaget Bröderna Bergqvist, postadress Hillared, samt köpmännen Bernt Bergqvist och Torsten Bergqvist i Hillared, anförde dåvarande arméförvaltningens intendenturdepartement vid rådhusrätten i Borås: Enligt extra krigsleveranskontrakt nr 4113 den 11 mars 1942 hade bolaget åtagit sig att till kronan leverera 15 000 omgångar överdragsuniformer. För leveransen skulle kronan tillhandahålla erforderligt material. I kontraktet stadgades bland annat, att leverantören icke ägde att utan kronans medgivande på annan överlåta vare sig kontraktet eller någon del av den krigstillverkning, som enligt detsamma skulle utföras. Bolaget innehades av bröderna Bernt Bergqvist och Torsten Bergqvist. Varken bolaget eller någon av bröderna hade emellertid någon fabrik, och de hade alltså icke för egen räkning kunnat åtaga sig leveransförpliktelsen enligt kontraktet. Däremot dreve deras fader C. R. Bergqvist sedan många år syfabrik i Hillared, och bröderna hade länge arbetat hos fadern. Den tillverkning, som ägt rum enligt kontraktet, hade utförts vid C. R. Bergqvists fabrik. Vid besök av kronans kontrollant hade icke annat gjorts gällande än att nämnda fabriksrörelse vore den, i vilken tillverkningen enligt kontraktet skulle ske. Härav framstode såsom klart, att bolaget vid kontraktets ingående varit bülvan för C. R. Bergqvist. Denne vore i följd därav ansvarig för leverantörens förpliktelser enligt kontraktet. Den 2 maj 1942 hade brand uppstått i fabriken. Trots att det enligt kontraktet ålegat leverantören att för emottagna materialier teckna och vidmakthålla brandförsäkring till fulla värdet, hade vid brandtillfället försäkringsskydd för kronans egendom icke funnits i annan mån än att C. R. Bergqvist haft i fabriken förvarade »råämnen, materialier, under arbete varande och färdigt fabrikat jämte emballage» brandförsäkrade hos Försäkringsaktiebolaget Skandia enligt två försäkringsbrev för sammanlagt 55 000 kronor. Vid branden hade uppstått skador å kronan tillhöriga materialier för 78 093 kronor 87 öre och å annan av försäkringarna omfattad egendom för 55 993 kronor 37 öre. Sammanlagt hade alltså skador uppkommit för 134 087 kronor 24 öre. Den på grund av försäkringarna utgående brandskadeersättningen utgjorde allenast 53 191 kronor 27 öre. En betydande underförsäkring hade alltså förelegat. För den skada, som härigenom tillskyndats kronan, borde bolaget och dess delägare vara jämte C. R. Bergqvist solidariskt ansvariga. På grund av vad sålunda anförts yrkades, att kronan måtte förklaras äga bättre rätt än C. R. Bergqvist till 30 979 kronor 17 öre samt att C. R. Bergqvist, bolaget, Bernt Bergqvist och Torsten Bergqvist måtte ålägg-

gas att solidariskt till kronan utgiva ersättning med 78 093 kronor 87 öre med avdrag för dels en handelsbolagets fordran hos kronan å 10 382 kronor 60 öre dels ock det belopp av brandskadeersättningen, vartill kronan förklarades äga rätt. Tillika yrkades ränta.

C. R. Bergqvist genmälde: Han hade icke åtagit sig någon förpliktelse emot kronan. Försäkringarna hade väl meddelats honom såsom ägare till den försäkrade egendomen och ombud för respektive ägare, men då icke han utan bolaget varit kronans ombud, bestrede han bifall till den mot honom förda talan.

Bolaget och bolagsmännen hade ostridigt redan före målets anhängiggörande medgivit ersättningsskyldighet för kronans förlust.

Rådhusrätten fann genom utslag den 22 februari 1943 kontraktet icke vara för C. R. Bergqvist bindande. Rådhusrätten fann vidare upplyst, att bolaget — mot sitt åtagande — underlåtit att teckna och vidmakthålla brandförsäkring till fulla värdet av kronans egendom. Beträffande förenämnda två försäkringsbrev, enligt vilka försäkring gällde för »försäkringstagaren i egenkap av ägare till den försäkrade egendomen och ombud för resp. ägare», yttrade rådhusrätten, att C. R. Bergqvist försäkringsmässigt, då han i sin rörelse mottagit egendomen, vore att anse såsom kronans ombud och kronan alltså berättigad att för sin skada i brandskadeersättningen åtnjuta andel, som för den ostridiga förlusten om 78 093 kronor 87 öre beräknades till 30 979 kronor 17 öre. På grund av vad sålunda upptagits och med hänsyn till sagda motfordran prövade rådhusrätten rättvist att allenast på så vis bifalla kronans talan, att kronan förklarades äga bättre rätt än C. R. Bergqvist till sistnämnda belopp av brandskadeersättningen samt att bolaget ävensom Bernt Bergqvist och Torsten Bergqvist solidariskt förpliktades att till kronan genast utgiva 36 732 kronor 10 öre jämte fem procent ränta därå fr. o. m. den 12 november 1942, tills betalning skedde.

Kronan tilldömdes även rättegångskostnadsersättning, som i annan ordning betalats genom kvittning mot en C. R. Bergqvists fordran å kronan.

Departementet och C. R. Bergqvist yrkade ändring i domen i Kungl. Maj:ts och Rikets Göta hovrätt, som genom dom den 16 juli 1943 lämnade yrkandena utan bifall.

För fullständighetens skull bör nämnas, att en av hovrättens ledamöter var skiljaktig och anförde bl. a.: Av den inför rådhusrätten och Kungl. hovrätten i målet förebragta utredningen måste anses framgå, att vid avslutandet av ifrågavarande krigsleveranskontrakt kronans representanter lagt avgörande vikt vid att bolaget kunde utföra det i kontraktet avsedda arbetet vid av bolaget för egen räkning disponerad fabrik, att delägarna i bolaget med insikt härom bibragt nämnda representanter den uppfattningen, att bolaget för egen räkning förfogade över den C. R. Bergqvist tillhöriga och av honom drivna syfabriken i Hillared, att på grund härav kontraktet kommit till stånd, samt att bolagsmännens åtgöranden i saken företagits med C. R. Bergqvists vetskap och vilja. På grund härav finner jag, att C. R. Bergqvist blivit — jämte bolaget och dess delägare — ansvarig för uppfyllandet av de leverantören enligt kontraktet åliggande förpliktelsorna. C. R. Bergqvist har förty varit skyldig tillse, att de från kronan för leveransens fullgörande mottagna materialerna hållits brandförsäkrade för fulla värdet. I den mån han underlåtit detta är han skyldig svara för kronan härigenom tillskyndad förlust.

Sedan parterna sökt revision, har Kungl. Maj:t genom dom den 28 maj 1945 fastställt hovrättens dom.

På sätt framgår av motionerna har från bröderna Bergqvist erhållits ett mindre belopp. Då emellertid ett års ränta på beloppet uppgår till 1 836 kro-

nor 61 öre och kronan enligt lag ej är skyldig att avräkna något på huvudstolen, förrän räntan guldits, kvarstår således kapitalskulden oförändrad. Den 12 mars 1950 kommer beloppet av upplupen ränta att utgöra 13 466 kronor 47 öre, i följd varav bolaget och bröderna Bergqvist för ränta häfta för (13 466: 47 — 948: 34 =) 12 518 kronor 13 öre. Deras sammanlagda skuld till kronan är alltså f. n. omkring 49 250 (36 732: 10 + 12 518: 13) kronor. Vad kronan uppburit av den förlorade egendomens värde utgör rätteligen allenast (30 979: 17 + 10 382: 60 =) 41 361 kronor 77 öre.

På grund av den korta tid, som stått civilförvaltningen till buds, kan ämbetsverket icke förebringa någon egen utredning om bröderna Bergqvists ekonomiska omständigheter, vilka väl f. ö. knappast kunna bedömas helt oberoende av deras fader C. R. Bergqvists inkomst- och förmögenhetsförhållanden.

Med hänsyn till att bolagets och bröderna Bergqvists ersättningsskyldighet grundar sig på kontraktsbrott, vilka torde få anses vara av grov beskaffenhet, anser civilförvaltningen starka principiella skäl tala mot eftergift av kronans fordran. I allt fall är ämbetsverket icke berett att på grundval av den föreliggande utredningen tillstyrka bifall till motionerna.

Stockholm den 7 mars 1950.

RAGNAR LUNDBERG

B. Wallén.

/ Arvid Hane.